

UTOPIA

Kort, kollektivt feltarbejde i stor skala

ANDERS BLOK, TRINE BØGKJÆR, THOMAS AARUP DUE, ESTER FRITSCH, CECILIE JESSEN HANSEN, MARIANNE VIFTRUP HEDEGAARD, LOUISE NYMANN JENSEN, METTE MARIE STAHL PEDERSEN OG CECILIE RUBOW

En forårsdag i 2014 tog 40 studerende og forskere fra Institut for Antropologi og Sociologisk Institut af sted i mindre grupper på én dags kollektivt feltarbejde. Urbane utopier var sat som den fælles tematiske ramme. Det blev startskuddet til „Utopia“, et kombineret undervisnings- og forskningsprojekt med kollektivt feltarbejde i stor skala som omdrejningspunkt – et eksperiment, der fortsat lever og udvikler sig. Ved dagens slutning havde grupperne i fællesskab undersøgt utopisk praksis i København og skabt et empirisk materiale, der spændte fra demokratiske beslutningsprocesser på Det Fri Gymnasium til nye visioner for bæredygtigt liv i den kommende Nordhavnsbydel. Straks efter hjemkomsten delte grupperne deres materiale og foreløbige analyser på en fælles digital platform. Hermed var der sat gang i et videnskredsløb, der over en periode på to et halvt år har vist sig at rumme flere og mere tankevækkende forgreninger, end vi kunne ane den forårsdag i 2014.

I perioden fra 2014 til 2016 har Utopia organiseret tre intensive kollektive feltarbejdsdage med deltagelse af over 150 studerende og forskere i alt. Her har en større sværm af grupper udført feltarbejde en eller flere gange på over 30 forskellige lokaliteter og særligt med fokus på grønne utopiske praksisser i byen i form af blandt andet økologiske cafeer, byhaver, laboratorier, skolehaver, der søger at fremme grønt byliv, biodiversitet og bæredygtighed. Studentergrupper har udviklet og præsenteret foreløbige analyser, der trækker på både eget og andres materiale. Sideløbende hermed har tre mindre forskningspraktikgrupper på i alt 12 studerende fra antropologi og sociologi gennem tre semestre haft mulighed for dels at arbejde indgående med organisering og analyse af det voksende materiale, dels selv at foretage mere dybdegående undersøgelser af en grøn urban utopi (den mulige åbning af Ladegaards Å i København, som vi vender tilbage til). Praktikkerne har udløst ECTS-point og givet de studerende erfaring med deltagelse i forskningsprocesser.

Med denne artikel ønsker vi at beskrive Utopias design og praktiske gennemførelse og herigennem foreslå, at vi har at gøre med en særlig genre inden for det etnografiske feltarbejde, nemlig det ultrakorte kollektive feltarbejde i stor skala. Samtidig søger vi at vise, hvordan denne genre – ved at bevæge sig på adskillige grænser for normalvidenskabelig praksis – også i den videre analyse og formidling af resultater kan antyde nye muligheder for universiteternes forskning og undervisning. Igennem artiklen søger vi at indkredse denne genres karakteristika, dens potentialer og faldgruber samt dens fremtidige udviklingsmuligheder.

En væsentlig baggrund er vores erfaring af, at stigende studenteroptag i kombination med begrænsede underviserressourcer bevirker, at den studerende i tiltagende grad oplever sit arbejde mere som en forberedelse på optagelse i det akademiske fællesskab end som en aktiv deltagelse i dette fællesskab. I Utopia har vi som modsvar hertil søgt at benytte det kollektive feltarbejdes genre som løftestang for at praktisere undervisning *som* forskning, det vil sige som en „undervisningsbaseret forskning“ (Hansen 2006:7; Blok et al. 2012), hvor studerende engagerer sig i aktuelle forskningsspørgsmål og dermed selv bliver medproducenter af ny viden. Vores erfaring fra Utopia tilsiger, at dette sker i en art løbende feedbackmekanisme, som ingen helt ved, hvor begynder eller ender, men som er drevet af den fokuserede nysgerrighed, der karakteriserer god forskning, og som står i kontrast til ellers ofte snærende læringsmål. Et sådant – efter vores opfattelse – mere frugtbart videnskredsløb mellem studerende og forskere, der kan muliggøres gennem det kollektive feltarbejde, foreslår vi med et utopisk sigte bedst begribes som en „økologisk“ videnspraksis. Artiklens mål er at give substans til denne påstand.

Når deltagerne i Utopia har givet sig i kast med at bedrive feltarbejde sammen, har det fælles virke udfordret gældende praksis for både forskning og uddannelse – og for forskningsbaseret uddannelse. Det „vi“, som indgår i Utopias kredsløb, og det „vi“, som optræder i denne artikel, er derfor sammensat og flerstemigt. I denne artikel er „vi“ konkret et forfatterkollektiv bestående af to undervisere og syv studerende, der har været deltagere i to forskningspraktikker. Vores „vi“ er tillige prøvende og udforskende, snarere end autoritativt, men det er samtidig et „vi“, der har en vision. Det er kort sagt et „vi“, der selv har visse utopiske træk. Det er derfor her, vi starter, i det nedenstående.

Hvad betyder utopisk og økologisk i denne sammenhæng?

Siden Thomas Mores klassiske værk fra 1516 har „utopia“ (ou-topia, eu-topia) været „det gode sted, der intetsteds er“. Det er velkendt, at More her grundlagde en slidstærk litterær genre og metode. Utopien som metode har tillige

dybe rødder i sociologien fra H.G. Wells (1905) til Ruth Levitas (2013) og Lucy Sargisson (2012) og i antropologien som kilde til kulturkritik og håblige fra Bronislaw Malinowski (1922) til Hirokazu Miyasaki (2006; se også Trouillot 1991). Som stilart og aspiration er utopien per definition umulig at realisere helt, og det gælder derfor også for Utopia-projektet som helhed og for den specifikke idé om at opnå økologisk viden gennem korte, kollektive feltarbejder. Ideen er dog samtidig, at aspirationen ikke er uden virkning. Utopisk tænkning begynder i en udpegning af en krise og et ønske om en grundlæggende reorientering i forhold til fremtiden, men ikke bare inden for realistiske mål og med garanterede virkemidler og ikke alene for at opnå afsluttelige projekter. Utopisk tænkning er en genre og praksis for sig, der ved egen kraft søger at skabe næring til nye forhåbninger for en redefinering af fællesskaber og en forbedring af livsformer. Som tilfældet er i den litterære utopiske genre (se Suvin 1973), bliver Utopia-projektet som helhed og teksten her dermed nødvendigvis „selveksemplificerende“: Vi kan kun fremskrive en økologisk videnspraksis gennem at pege beskrivende tilbage på vores egen delvist realiserede utopiske praksis. Utopier, forstår vi med Sargisson (2012:8ff.), kan eller skal ikke nødvendigvis gennemføres og udlevs helt og holdent. Utopier søger provokationen ved at forme en kritik og foreslå kontrasterende alternativer til inspiration. I den forstand er teksten her et fremstillingsmæssigt eksperiment som ét blandt flere elementer i bestræbelsen på at anspore nye videnskølogiske forbindelser på og uden for universitetet.

Bekymrede over den globale miljøkrise og inspireret af de mange andre utopiske projekter, der spirer op i vores umiddelbare nærhed og overalt på kloden, tænker vi i Utopia det utopiske som forbundet med en økologisk praksis. Vi er ikke alene optaget af det økologiske som særlige produktionsformer, men også som bæredygtige lærings- og vidensformer. Økologiske vidensbegreber breder sig mange steder i disse år, blandt andet i antropologien og i videnskabs- og teknologistudier (STS). Ved at følge Gregory Bateson (1972) kan økologi bestemmes som et epistemologisk landskab, hvor tænkning skabes i relationer mellem heterogene elementer (menneske, computer, omverden). Beslægtet hermed betoner STS-forsker Susan Leigh Star (1995:14) det økologiske som en videns- og læringsform, der vægter kontinuitet over diskontinuitet, pluralisme over elitisme, dynamisk praksis over fastfrossen teori og relativitet over absolutisme.

Inspireret af disse begrebsbestemmelser – men uden at følge dem slavisk – tænker vi Utopia som en lærings- og videnskølogi, hvor alle aktører er parthavere i kredsløb, og hvor relationer skifter mellem at være i forgrunden (aktør) og i baggrunden (miljø). Det er kredsløb som dem mellem studerende med forskellige faglige interesser, noter, tidsskriftsartikler, elektroniske drev, undervis-

ningslokaler, gader, kaffe, forskere, træer, kommunalt ansatte, børn, åer, stadsarkitekter, udstillingslokaler, bøger, samtaler, gulerødder, bier, workshops osv. Når vi har udformet Utopia som et økologisk projekt, har vi altså nok forsøgt at være „grønne“ i traditionel forstand – og foretrukket muleposer af ubleget bomuld, økologisk kaffe samt genbrug af alle resurser – men det centrale anliggende har været at finde nye og måske mere bæredygtige universitetskredsløb til gavn for både studerende, forskere og den omverden, vi engagerer os i. At „gøre“ universitet som en økologisk videnspraksis har været vores vejledende utopi – vel vidende at denne i bedste fald kun vil blive delvist realiseret og altid med et element af selvkritisk refleksion. Til det formål har det korte, kollektive feltarbejde i stor skala udgjort den fælles næring og kernen i det praktiske eksperiment, der har bragt os lidt nærmere en økologisk videnspraksis.

At gentænke det klassiske feltarbejde

Hvor det klassiske etnografiske feltarbejde traditionelt har været centreret om en enkelt forsker, står Utopia som eksempel på et kollektivt feltarbejde – et ultrakort feltarbejde i stor skala – som giver nye muligheder for at generere, lagre, analysere og præsentere empirisk materiale og forskningsresultater. I praksis har det korte, kollektive feltarbejde i stor skala her vist sig som et metodisk greb, der har muliggjort nye og anderledes vidensrelationer.

Traditionelt uddanner universitetet kultur- og samfundsvidenskabelige kandidater på baggrund af forskningsbaseret undervisning samt vejledning af individuelle projekter. Det klassiske etnografiske feltarbejde har én hovedperson: feltarbejderen. Det er feltarbejderen, der er krumtappen, lige fra den første idé til rejsen ind i den undersøgte verden og frem mod den endelige analyse, som typisk derfor også bærer én forfatters navnetræk. Denne individualistiske tradition har givet afkast i en lang række monografier i samfundsvidenskabelige og humanistiske discipliner. Stærkest står den individuelle tradition i antropologien, men også etnologi, sociologi og forskellige kulturstudier har indskrevet denne form i deres metodiske repertoire. Det solitære feltarbejde, der principielt udfolder sig på et hvilket som helst sted i verden, har således været robust og tilpasningsdygtigt i mere end et århundrede på tværs af forskellige forståelser af, hvad videnskab er.

Modellen for det klassiske feltarbejde er, at den skolede kultur- og samfundsforsker begiver sig ud i felten for at lade sig opsluge af sit projekt med felten og først vender tilbage til universitetets grund, når en grundlæggende fortrolighed med den studerede verdens sprog, vaner og værdier er opnået gennem en omhyggelig deltagelse, observation og dokumentation. Denne form for feltarbejde er velbeskrevet metodisk og anekdotisk og har været genstand for videnskabshisto-

riske studier, ligesom den former rygraden i den fortsatte videnskabelige produktion (Crapanzano 1977; Young 2004; Okely 2012). Hensynet til informanterne, og dermed ofte en beskyttende anonymitet, samt etnografens dybe personlige forhold til felten er selve det urstof, der har sendt etnografen „ind i verden“ og ind på den kulturelle inderside (Hastrup 2003). I dag er dette klassiske feltarbejdsformat også den institutionaliserede form på de to antropologiske institutter ved Aarhus Universitet og Københavns Universitet. Næsten alle antropologistuderende giver sig i kast med det klassiske feltarbejde, ganske få vælger alternative forløb formet som praktikophold. Ganske få udfører deres feltarbejde i grupper på to eller i nær tilknytning til et eksisterende større forskningsprojekt.

I Utopia har vi brugt denne veletablerede feltarbejdsform til en art spejling, en analytisk metode, som Foucault (1986) foreslår i sin tænkning af det heterotopiske rum. Hvor utopien er virtuel, er heterotopien et eksisterende fænomen (en have, et helligt sted, et psykiatrisk hospital), der imidlertid relaterer sig til en gældende samfundsorden som en omstridt og omvendt repræsentation. Spejlet fungerer her som analogi for heterotopien, forbi man i spejlet både ser den gældende orden (virkeligheden) og dens mulige forskydning (utopien). Vi bruger en gentænkning af feltarbejdet som et heterotopisk greb til at afsøge en utopi om en anderledes måde at gribe tingene an på: Hvad sker der, når vi vender feltarbejdets præmisser på hovedet? I stedet for at tænke i en ramme, hvor én person tager alene på feltarbejde i 100 dage, har vi forestillet os, at 100 personer kunne feltarbejde én dag. I stedet for at en forsker arbejder med sit eget empiriske materiale, som typisk er et ret lukket korpus af tekster og kropslige erfaringer (Sanjek 1990; Jackson 1990), skabes og deles det empiriske materiale i Utopia som „open source“, der i videst muligt omfang er frit tilgængeligt og udgangspunkt for et kollaborativt og i princippet uafslutteligt analytisk arbejde.

Set i kontekst af den normalvidenskabelige praksis er Utopia skabt som et heterotopisk rum, på én gang praktisk vidensøkologi og utopisk aspiration, idet disse to elementer spejler og betinger hinanden. En sådan tilgang giver åbenlyst nogle helt nye kvaliteter og muligheder for samarbejde mellem mange aktører, samtidig med at det skaber klare begrænsninger og udfordringer. En feltarbejder kan nu ikke længere udelukkende skrive til sig selv med alle de produktive indforståetheder, det medfører, og feltarbejdet er ikke længere defineret ved den langsomme, tålmodige og verdensudvidende fortrolighed med en specifik felt og dens beboere.

Spørgsmålet er naturligvis, hvordan de nye muligheder og kvaliteter lader sig kvalificere *som* feltarbejde, undervisning og forskning. Det er det, vi undersøger i denne artikel. Men samtidig spejler og omvender vi også det klassiske feltarbejde og fremviser derved nogle af de krisetendenser, som det lukkede solitære felt-

arbejde kan indebære, ikke mindst når det praktiseres af kandidatstuderende, der savner mulighed for at dele empirisk materiale og samarbejde om analytiske refleksioner (Bundgaard & Rubow 2016). Med det økologiske perspektiv ser vi et stort potentiale ved at åbne dette videnskredsløb. De to former for feltarbejde kan kombineres, men her spejler vi dem på heterotopisk vis for at få mulighed for at undersøge, om feltarbejdet kan integreres anderledes i undervisningen og åbnes for mange deltagere, eller om dets levedygtighed afhænger af lukketheden.

Aktuelle erfaringer fra designantropologien og anvendelsen af antropologisk metode i konsulentbranchen viser, at der er mange realistiske mellemformer (Gunn, Otto & Smith 2013), ligesom der historisk set har været produktive, men spredte forsøg på at skabe forskningskollektiver omkring større feltarbejdsbaserede materialesamlinger (Sanjek 1990). Nutidige forsøg på kollaborativt felt- og begrebsarbejde i forskningen, i og uden for antropologien, udgør beslægtede bestræbelser (Choy et al. 2009; Korsby & Stavrianakis 2016). I teksten her fokuserer vi primært på potentialerne i relation til undervisningsbaseret forskning på universitetet. Det betyder blandt andet, at „bæredygtigheden“ i forhold til eksisterende forskning i den urbane økologi i første omgang ligger uden for spejlingen – om end vores arbejde med Ladegaards Å, som vi vender tilbage til, bevæger sig i denne retning.

Undervisningsbaseret forskning som balancerede læringskredsløb

Utopias integration af undervisning og forskning er en særligt eksperimenterende realisering af universitetslovens § 2, som fastslår, at universitetet skal „sikre et ligeværdigt samspil mellem forskning og uddannelse“. Healey og Jenkins (2009: 6) skelner i den forbindelse mellem fire forskellige måder, hvorpå studerende kan lære det akademiske håndværk: 1) For det første kan den studerende af en erfaren forsker blive indført i den aktuelle forskning i en disciplin. 2) For det andet kan den studerende blive undervist i metodiske færdigheder, der senere kan blive bragt i anvendelse. 3) For det tredje kan den studerende under vejledning deltage i faglige diskussioner. 4) For det fjerde kan den studerende deltage i forskningsprojekter. I Utopia har vi særligt fremelsket den fjerde form, den form, hvor den studerende lærer sit håndværk gennem faktisk deltagelse i forskningsarbejde – uden dog helt at tilsidesætte de tre øvrige former. Vi har således i forskellige sammenhænge undersøgt, hvordan studerende og forskere kan arbejde sammen i lærings- og undersøgelsesforløb, hvor viden skabes i et økologisk kredsløb.

Vi har desuden fundet inspiration til Utopia-projektets rammer i Hasok Changs forslag til undervisningsbaseret forskning (2005), i Lucy Sargissons forståelse af utopisk praksis (2012) samt i Jean Laves forståelse af læringsrum (Lave &

Wenger 1991). Som det fremgår, handler det primært om en tentativ, legende og til dels overdrevende afsøgning af nye metodiske muligheder i det kollektive feltarbejde, hvor viden frembringes i et samspil mellem studerende og (mere) erfarne forskere. I en sådan praksis deles alle resurser i projektet, ligesom der løbende gives feedback. Det er ikke længere én person, der gennemløber alle projektets faser fra start til slut. I stedet gives depechen videre i et kredsløb over tid, hvor nye grupper af studerende og undervisere tager over, hvor de foregående slap. Empirisk materiale skifter på den måde hænder, samtaler med felten fortsætter med nye deltagere, og studerende lærer sammen med undervisere at feltarbejde, mens de gør det.

I udformningen af det konkrete design har vi særligt hentet inspiration fra førnævnte Hasok Chang, professor i videnskabshistorie ved University College London, der har arbejdet med at omforme et bachelorkursus til et professionelt forskerfællesskab. Meget lig Changs projekt har forskningspraktikkerne i Utopia taget form som et vejledt forskerfællesskab, hvor den studerende – under vejledning – tager del i og bidrager til forskningen (Chang 2005:388). Vi har desuden hentet inspiration fra den amerikanske antropolog Jean Lave og det, hun kalder praksisfællesskaber. Her oplæres mindre erfarne medlemmer af et fællesskab gennem deltagelse og under vejledning af mere erfarne medlemmer. Den erfarne part skaber adgang til læring ved at facilitere deltagelse, frem for at man forestiller sig viden som noget, der overdrages direkte fra læremester til novice (Lave & Wenger 1991:64ff.). I det universitære praksisfællesskab bliver fælles vidensressurser skabt og udvekslet på stedet. Analytiske ideer og empirisk materiale recirkuleres i loops, idet fælles indsigter gradvist aflejres i nye undersøgelsesspor inden for et format, hvor ikke alting er fast defineret på forhånd.

Undervisningsbaseret forskning i form af kort, kollektivt og tematisk orienteret feltarbejde i stor skala er vores bud på, hvordan det økologiske kredsløb kan fungere i en antropologisk og sociologisk universitetssammenhæng. Tilgangen har haft en række praktiske konsekvenser for den måde, Utopias aktiviteter har taget form. I forskningspraktikken er den traditionelle forelæsning afløst af samtaler om projektet omkring et bord, via mails og et fælles drev med tekster, planer, noter og udkast. Planlægning, organisering og dataindsamling er foregået løbende. Skrivning af tekster og oplæg er foregået i en skiftende puls mellem den enkelte og gruppen. Det har betydet, at den praktiske kontinuitet mellem forskere og studerende har skabt rum for en anerkendelse af den studerende som medforsker, hvis læringsproces ikke foregår adskilt fra, men som del af forskningen. Ganske givet er der forskel på den studerende og den erfarne forsker, hvilket imidlertid ikke forhindrer, at den studerende – med den erfaring og viden, hun besidder – kan bidrage positivt til det fælles projekt (Chang 2005:389).

På samme måde, men i større skala var det fælles forskningsprojekt i fokus på de to semestre, hvor skiftende forskningspraktikanter inviterede førsteårsstuderende på Institut for Antropologi til at feltarbejde sammen omkring „grønne utopier i byen“ i by- og taghaver, børnehaver, køkkener og på forladte byggegrunde. I samtale med hinanden, ældre studerende og forskere analyserede og diskuterede de førsteårsstuderende her deres fælles empiriske materiale. Senere blev dette materiale tillige en del af projektets fælles arkiv, der hermed voksede i bredde og dybde og for alvor antog økologiske dimensioner. Vi vil nu beskrive arkivet og arbejdet med at etablere et fungerende videnskredsløb.

Arkivet: deling og genbrug af empirisk materiale

En af de største udfordringer ved det ultrakorte kollektive feltarbejde i stor skala har været at skabe rum for de mange enkelte felter og samtidig bevare en fælles forståelse og horisont. Ambitionen om at producere økologisk viden har betydet, at vi i vores dataindsamlinger har søgt at videreudvikle vores undersøgelse ved at genbruge indsigter, genbesøge aktører i felten og videreføre spørgsmål fra tidligere indsamlinger. Denne distribution af tidligere og nyt materiale mellem mange led har krævet nye metodiske greb for at gøre materialet læsbart og tilgængeligt for så mange som muligt. Hvordan læser og arkiverer man feltnoter fra mere end 30 felter og flere end 100 feltarbejdere?

Der er ikke mange erfaringer at trække på i traditionen. Enkelte forsøg er gjort på at dele feltnoter elektronisk (fx Zietlyn 2000), og nye forsøg spirer i disse år frem mange steder både som svar på formelle krav om datahåndtering og som forsknings-etisk bestræbelse. Generationer af feltarbejdere har skabt store værdifulde samlinger, men der er ikke nogen praksis for, hvordan de kan gå i arv. Ganske vist er der erfaringer med brugen af særlig software til databehandling og -deling, men der er ingen tilgængelige beskrivelser af organiseringen af og infrastrukturen for større kvalitative empiriske materialesamlinger. Sådanne samlinger bliver i disse år udviklet hen ad vejen flere steder i verden, men i den humanistiske og samfundsvidenskabelige tradition netop kun inden for projekternes afgrænsede økologier. Enkelte samlinger ender på arkiver og museer, men det store flertal forsvinder.

I Utopia har vi søgt at skabe rammerne for en fælles og tilgængelig forskningsprotokol til fastholdelse, deling og videreudvikling af feltobservationer, der blandt andet indbefatter hvad vi kalder *metadata*. Disse metadata tager form som dokumentationskrav, som alle deltagende grupper mødes af. Gennem metadata bliver det enkelte materiale gjort forståeligt og tilgængeligt for andre med en orienterende beskrivelse af tid og sted, situationen, de involverede personer og anvendte metoder. Der afkræves desuden en indledende fortolkning af mate-

rialet. På den måde bliver det empiriske materiale ikke løsrevet information, men hæftet til kredsløbet med en metodisk og analytisk kontekstualisering.

Undervejs har vi afprøvet forskellige måder at forberede feltarbejderen på denne kollektive modus. Den tematiske ramme er blevet slået an gennem fælles læsning af små tekster om utopibegrebet. Én gang er det lykkedes at finansiere et feltarbejderkit til hver deltager bestående af en mulepose med en lille folder med inspiration i form af både tekst- og billedmateriale foruden en notesblok, vand, sandwich, frugt og chokolade. Den gennemgående brug af gruppevis observationer, dokumentationer og analyser har endvidere institutionaliseret et krav om gensidig „redegørbarhed“ i feltnotepraktis, også og særligt når det har handlet om kropslige og flygtige erfaringer. Som sådan har ambitionen om et fælles materiale tilskyndet en fælles refleksion over rutiner, der ellers kan have tendens til at forblive usagte.

Som et vigtigt moment i arbejdet har forskningspraktikanterne løbende organiseret de efterhånden store mængder materiale, både i digitale og analoge former, samt skrevet en række korte artikler om forskellige aspekter af projektet. Disse artikler er blevet formidlet via mereimellem.dk, en social og tværfaglig platform for antropologi og sociologi. I denne proces har materialet udviklet sig, fået flere lag og mere dybde – konkret ved at nye generationer af førsteårsstuderende har arvet ældre materiale, ligesom de samme studerende i foråret 2015 genbesøgte en række af de „grønne utopier i byen“, som andre havde undersøgt i efteråret 2014. At alle data kan tilgås digitalt af alle, er en central idé i projektet, eftersom det muliggør, at det empiriske materiale og de analytiske ideer over tid påvirker og indgår i forbindelse med hinanden. Ved at gøre materialet tilgængeligt på mereimellem.dk har vi skabt en organisk dataudveksling, hvor analyser, metadata, interviewuddrag, lydfiler og filmklip kan udforskes. En digital platform tillader en åbenhed og bredde, som har givet et levende og transparent arkiv, hvor interesserede kan tilføje kommentarer og kritik.

Ifølge den tyske medieteoriker Wolfgang Ernst adskiller det digitale arkiv sig fra det mere klassiske arkiv som for eksempel encyklopædier, der skaber et rum af hukommelse med „ultimativ viden“, der som udgangspunkt er gemt og gældende til evighed. Det digitale arkiv giver derimod mulighed for en kontinuerlig redigering, som vi for eksempel ser med Wikipedia (Ernst 2013:84). Digitale arkiver har endvidere, ifølge Ernst, særligt til opgave at linke forskellige stykker information, hvorved arkivets primære operationer ikke længere blot er indholdet af dets filer, men også deres forbindelser (op.cit.83). At vores arkivmateriale fra de fælles dataindsamlinger via den digitale platform er blevet genanvendt og spredt ud, ser vi som en vigtig del af den økologiske videnspraksis.

Det skaber imidlertid nogle udfordringer at analysere et sådant flyvsk arkivmateriale med forskellige digitale formater. Det er nemt at miste orienteringen

i bearbejdning af empirien. Det skyldes dels manglende digitale metoder til at spore vores associative navigation på mereimellem.dk (via links og klik) og dels udskiftningen og mængden af deltagere i den kollaborative forskning, der har øget risikoen for at miste kontinuitet. For at få en bedre fornemmelse af det empiriske materiales omfang og indhold arkiverede vi derfor datamateriale fra tre semestre i tre kompendier som et supplement til det digitale arkiv. Dette analoge tag på arkiveringen var samtidig også en respons på en etisk udfordring, vi mødte, vedrørende anonymisering af kilder i det kollektive feltarbejde efteråret 2014. Her skrev førsteårsstuderende artikler og delte deres empiriske materiale på mereimellem.dk, ikke blot med deltagere i Utopia, men potentielt med alle. Det rejste opmærksomhed om det forhold, at studerende burde have mulighed for at øve sig i håndteringen af anonymitet – og modtage respons herpå – før publicering. I et efterfølgende forsøg arbejdede vi derfor målrettet med dette forhold, idet materialet således blev etisk kvalificeret inden delingen.

Denne erfaring åbnede for nye refleksioner over, hvem arkivet i Utopia skal og kan være for, refleksioner, som fortsat er i gang, og som på mange måder spejler de uafsluttede debatter om forskningsetiske dilemmaer i digitalt feltarbejde, der verserer netop i disse år (Murthy 2013). På denne måde er Utopia blevet en platform for også fremadrettet at undersøge, hvordan analoge og digitale arkiver over kollektive feltarbejder bedst kan blive til gavn for studerende og forskere både på og uden for universitetet samtidig med grundig omtanke for den løbende forskningsetiske refleksion og forsvarlighed. Vi anser her materialet på mereimellem.dk som en slags „fælles økologisk resurse“ (*common pool resource*), eller en fælles videnskompostbunke (Haraway 2016), som Utopia-projektets deltagere har givet andre i hænderne. Dele af denne resurse vil givetvis „rådne“ og blive til „affald“ – om end de enkelte deltagere sagtens kan have lært værdifulde ting undervejs alligevel. Andre dele vil „knopskyde“ som forsknings- og undervisningsressource også fremover.

Åbn Åen, et eksempel på utopisk metode

De tre generationer af forskningspraktikanter, der har stået for den kontinuerlige udvidelse af deltagende aktører, har ikke selv feltarbejdet med de i alt over 30 lokaliteter, som Utopia foreløbig rummer. I stedet har fokus i denne mere tætsluttende, men dog skiftende gruppe efterhånden samlet sig om ét bestemt om end forgrenet felt i København: de kollektive bestræbelser på at „åbne åen“ og dermed bringe Ladegaards Å tilbage til den overflade, hvor Åboulevardens biler siden 1960'erne har domineret. Åbn Åen blev i 2013 kåret som Årets Vision i Dagbladet *Politiken* på baggrund af en læserafstemning og igen i 2016 i samme

dagblad valgt som den bedste byplanlægningsidé. Visionen centrerer sig om at bringe Ladegaards Å op i lyset, samtidig med at biltrafikken ledes nedenunder i en tunnel, der ligeledes kan fungere som reservoir og udledning af regnvand i tilfælde af skybrud. Rundt om denne kerneidé har der gennem årene været borgergrupper (blandt andet på Facebook), miljøildsjæle, ingeniørvirksomheder, arkitektstuer, kommunale aktører og mange andre, der har engageret sig i at skabe dette „gode sted, der ikke er“ – eller i hvert fald ikke er endnu, fordi projektet samtidig er stødt på diverse former for modstand og fra visse magtfulde sider afskrives som (netop blot) „utopisk“.

Ladegaards Å er hermed blevet det sted, hvor flere af Utopias tematiske tråde og konkrete inspirationer flyder sammen, og hvor der udkrystalliseres en varighed og dybde i undersøgelsen af mere klassisk, forskningsmæssigt tilsnit. Den fælles undersøgelse af disse igangværende hydropolitiske processer, aktører og relationer er blevet et centralt delprojekt i projektet. Over tid og i skiftende konstellationer har vi således undersøgt forskellige aspekter af utopien om en fremtidig Ladegaards Å. Nogle har via arkiver og dokumenter undersøgt stedets og åens historie og dens indlejring i skiftende forestillinger om og planer for den gode by. Andre har interviewet de lokalpolitiske ildsjæle, som har skabt momentum om utopien, og kigget på det materiale, hvori arkitekter og ingeniører fremmaler billeder af dens mulige realisering. I fællesskab har vi koordineret og udført kortvarigt feltarbejde på Åboulevarden for herigennem at erfare stedets atmosfære og sætte tanker i gang om dets forandring. På denne vis har vi gradvist skabt os, hvad vi selv betragter som en ganske solid og etnografisk informeret forståelse af bestræbelserne på at „åbne åen“ i dens forskellige historiske, bypolitiske og kulturelle dimensioner.

Denne proces har dog samtidig ført til en kollektiv refleksion over en mulig dobbelt udvanding af Utopias utopiske islæt: dels i mødet med en på mange måder kalkuleret realpolitik om åen (fx i form af støtteerklæringer fra den siddende teknik- og miljøborgmester i København), dels i erfaringen af at vores kollektive bestræbelser hurtigt kunne antage konturerne af et „almindeligt“ forskningsprojekt. Særligt har det bekymret os, at fokuseringen på dette specifikke felt, Ladegaards Å, risikerer at bringe os i en situation, hvor vi ikke til fulde udnytter de muligheder, som Utopias bredere og kollektive vidensøkologi stiller til rådighed. Disse overvejelser har sat gang i en række nye eksperimenter med analytiske tilgange, hvor vi aktivt forsøger at gribe og analysere „åen og dens folk“ i lyset af vores eksisterende materiale og tanker om utopiske tilgange.

Kort fortalt har vi sat os selv den opgave at bruge arkivmaterialet til at søge ny forestillingskraft til bestræbelserne på at åbne åen. Heri ligger endvidere en anerkendelse af det vilkår, at vi som forskere selv er blevet viklet ind i åens

fremtid – og at vi faktisk *vil* noget med åen. Dette såvel forskningsmæssige som etiske engagement har vi forsøgt at give udtryk i en artikel i et kroniklignende format (publiceret på turbulens.dk; se Utopia 2016), som viser Åboulevarden som et sted, der endnu ikke findes: en fugtig ådal beboet af en såkaldt jordlingebevægelse, der arbejder på at finde nye forbindelser mellem natur og kultur. Endelig har vi også en ambition om, at vi med tiden skal afrapportere forskningen omkring Ladegaards Å i mere pointeret form til fagfæller i antropologi og sociologi. Også her vil vi således skulle overveje, hvordan en økologisk-utopisk vidensform måske kan udfordre gældende tekstlige og faglige konventioner – og ikke mindst hvordan vores kollektive feltarbejde, både det ultrakorte og det lidt længerevarende, bedst udnyttes hertil.

Man kan diskutere, om disse udviklinger i retning af et mere „almindeligt“ forskningsprojekt samtidig udfordrer Utopias metodisk-utopiske bestræbelser på et andet, temporalt plan. Hvad der startede som en aspiration i retning af det ultrakorte, kollektive feltarbejde i stor skala antager i forskningspraktikkerne efterhånden en anden form, mere beslægtet med det „klassiske“ længerevarende feltarbejde – om end stadig med en anden og kollektiv rytme af overdragelse undervejs (særligt blandt de studerende). Vi foretrækker at se denne flerhed af rytmer og temporaliteter som endnu et led i vidensøkologien og som anstød til yderligere udforskning. Mens der således kan siges meget vigtigt om behovet for tid og langsommelighed i forskning (Back & Puwar 2012), forekommer frugterne af det korte, kollektive feltarbejde os stadig at udgøre en uudnyttet resurse også for andre, nye og „hurtigere“ forsknings- og undervisningstiltag, der for eksempel kunne antage form af etnografiske „datasprinter“ rettet mod idégenerering for nye vinkler og projekter (se Munk et al. 2017).

Undervisningsbaseret forskning: en ny universitetsøkologi?

Igennem de beskrevne undervisningsbaserede og utopisk aspirerende forsøg på kulturforskning og -analyse peger vores økologiske videnspraksis også på alternativer for universitetsinstitutionen som sådan. For hvis undervisning og forskning kan antage nye og mere økologiske former, kan universitetet det måske også. Som afslutning på forskningspraktikken i 2014 arrangerede vi et seminar om økologisk undervisningsbaseret forskning i samfunds- og kulturvidenskaberne med deltagelse af forskere og studerende fra flere andre af Københavns Universitets institutter. På seminaret blev der delt erfaringer med undervisningsbaseret forskning og diskuteret alternativer til gængse universitetsstrukturer og -praksisser. Der blev således leget med at gentænke det hierarki og den orden, som præger universitetet, for hermed at undersøge, om nye konstellationer kunne gødes og blomstre op.

I vores arbejde med at forstå de udfordringer og potentialer, som nutidens knop-skydning af eksperimenter med undervisningsbaseret forskning rummer for universitetet, har vi fundet inspiration i en analogi. Hvad sker der, har vi tænkt, hvis vi prøver at beskrive ikke bare vores projekt, men universitetet som helhed som en fællesskabsbaseret økonomi, i tråd med den såkaldte „traditionelle økologiske viden“, som antropologer har lokaliseret blandt jæger- og samlersamfund? (jf. Berkes 1993). Som tidligere beskrevet via Sargisson (2012) hører leg, fremmedgørelse og overdrivelse til utopiens faste genrebestemmelse, og også på dette punkt har vi således forsøgt at spejle det vante universitet i umiddelbart fjerne forestillinger for herigennem at undersøge nye alternativer.

Benytter vi denne analogi, står det hurtigt klart, at gængse universitetsformer næppe er særligt „økologiske“: Her opretholdes typisk en række skarpe grænse-dragninger, idet en lille gruppe specialister, forskerne, tænkes at generere den nye viden, mens andre, de studerende og det omkringliggende samfund, hovedsageligt ses som passive brugere af denne vidensresurse. Skal disse grænse-dragninger gentænkes, kræver det ikke blot nye organiseringer af undervisning og forskning, det kræver også, at vi tager grundlæggende forståelser af forskningens vilkår op til revision. Kort sagt: Vi spørger os selv, om der kunne dyrkes en forståelse af forskning, hvor viden ikke ses som noget statisk og individuelt, men som noget, der skabes og udveksles i horisontale kredsløb mellem skiftende og heterogene undersøgelsesfællesskaber inden for og uden for universitetets mure. Det ultrakorte kollektive feltarbejde i stor skala forekommer os her at være en form og genre, hvis muligheder og begrænsninger fortjener at blive yderligere udforsket.

Mens der på vores seminar om undervisningsbaseret forskning næppe var enighed om, hvordan en sådan ny universitetsøkologi bedst organiseres og praktiseres, var det dog slående, at selve ideen syntes at nyde stor interesse og opbakning. Som sådan er det næppe helt forkert at fortolke de mange eksperimenter med undervisningsbaseret forskning i samfunds- og kulturvidenskaberne, som vores seminar var med til at tydeliggøre, som udtryk for en art „heterotopisk“ stræben efter anderledes lærings- og forskningsrum på universitetet. I Foucaults (1984) termer er heterotopien netop som beskrevet udtryk for et „andet sted“, et sted, der spejler og omvender den orden, der i øvrigt hersker, og som dermed legemliggør et alternativ hertil. Denne forståelse af eksperimenter med undervisningsbaseret forskning giver mening, vil vi hævde, i en tid, hvor universitetet er under forandring, og hvor mange, såvel forskere som studerende, oplever deres handlings- og refleksionsrum indsnævret gennem stadige reformer. Desværre, kan man sige, er Utopia formentlig vanskeligt at gentage; forskningspraktikkerne har udgjort lommer af undtagelse, frivillighed og ekstraordinære tilskud. Men det forhindrer ikke, at projektets delvist realiserede utopiske aspirationer kan føres

videre i nye forsøg og tiltag i retning af mere økologiske videnskredsløb, på universitet og i universitetets relationer til omverdenen.

Hen imod flere økologiske forbindelser (i stedet for en konklusion)

Formålet med denne artikel har været at beskrive og reflektere over de erfaringer, vi i fællesskab har gjort os – som studerende og undervisere – gennem et praktisk eksperiment med en ny genre af feltarbejde, som vi her har kaldt kort, kollektivt feltarbejde i stor skala. Ved at organisere os som undervisningsbaseret forskning og gennem at skabe et heterotopisk spejl af det klassiske individuelle feltarbejde mener vi med Utopia at være kommet på sporet af en videnspraksis, der forbinder undervisning og forskning på potentielt frugtbare måder. Vi betegner denne videnspraksis som „økologisk“ og har beskrevet dens centrale træk som horisontale kredsløb af viden i skiftende forskningsfællesskaber. Det er her vigtigt at understrege, at der netop er tale om et eksperiment: Vi tænker ikke, at vi på baggrund af Utopia „har svaret“ på, hvad en økologisk vidensform eller for den sags skyld kort, kollektivt feltarbejde i stor skala er og bør være. Men vi håber, at vi med vore erfaringer har kunnet rejse nogle lidt anderledes spørgsmål og ideer til videre diskussion.

Opsummerende og i dialog med litteraturen (fx Lave & Wenger 1991; Star 1995; Haraway 2016) kan vi sige, at vores forståelse af de økologiske kvaliteter ved det kollektive feltarbejde i Utopia rummer flere forbundne dimensioner. Det handler dels om praksisfællesskaber, hvor forskning og undervisning er integreret, og hvor forbindelserne mellem forskere og studerende er tættere end vanligt. Dels handler det om en didaktisk-forskningsmæssig metode, hvor planlægning og handling er integreret, og hvor arbejdet organiseres omkring fælles aktiviteter, fra feltarbejde til skrivning. Dernæst handler det også om en forståelse, hvor viden og materialer anses som resurser, der kan deles i samvirkende kredsløb, og hvor adgangen til det fælles arkiv holdes så åbent som muligt. Herigennem skabes grobund for, at der gradvist lægges flere undersøgelsesspor og flere lag til et materiale, der således udvikler sig organisk. Endelig har vi antydnet, at det i yderste instans også handler om, hvordan viden i det hele taget organiseres på universitetet, og hvordan denne viden udveksles med det omgivende samfund.

Samtidig og for os uløseligt forbundet hermed handler det økologiske i Utopia tillige om en tematisk-faglig optagethed af vor samtids økologiske kriser i såvel det nære som det fjerne perspektiv. Dette engagement kan siges at gennemsyre hele projektet, men det kommer tydeligt til udtryk i de fælles undersøgelser, vi har forestået omkring bestræbelserne på at åbne Ladegaards Å for mere natur i et grønere, mindre forurenede København. Vi kan her siges at være i tråd med det gamle

miljøpolitiske slogan om at „tænke globalt og handle lokalt“: Ladegaards Å løber trods alt ud i de københavnske søer, rundt om hjørnet fra Kommunehospitalet. Vi medgiver gerne, at denne „lokalisme“ ikke er uden spændinger og ambivalenser (som også venligt påpeget af en kritiker på mereimellem.dk). Hvor finder vi plads, kunne man spørge, til alle de radikalt anderledes utopier om en fremtidig verden, som trives fjernt fra København, og hvordan tager vi hånd om de globale og ulige forbindelser, som også kendetegner vores økologiske samtid? Her ligger efter vores opfattelse en række muligheder for at forfølge forbindelserne længere, end vi hidtil har gjort i Utopia.

Samtidig er vi meget bevidste om, at vores beskrivelse i denne artikel af det ultrakorte kollektive feltarbejde mellem studerende og undervisere som en økologisk videnspraksis rejser flere spørgsmål, end den besvarer. Nogle af disse spørgsmål handler om selve heterogeniteten af praksisformer, læringsudbytter og forskningsaspirationer, som vores konkrete videnskredsløb er blevet bygget op omkring – og hvor deltagernes engagementer har varieret i styrke og længde, alt imens den samlede vidensøkologi er vokset og knopskudt. I denne artikel har vi primært ønsket at betone det læringsudbytte, som det kortvarige kollektive feltarbejde i vores øjne muliggør som en ny måde at integrere undervisning og forskning på. Men vi har samtidig antydnet de bredere forsknings- og undersøgelsesmuligheder, som hermed åbnes op, uden derfor at påstå, at vi endnu konkret har formået at drage fuld nytte af disse muligheder i forskningspraktikkernes udforskning af Ladegaards Å.

I sidste ende opfatter vi ideen om økologisk videnspraksis som en kun delvist realiseret utopisk aspiration, ligesom vi som sagt vil hævde, at en sådan skæbne er den utopiske metode og genre iboende (Sargisson 2012). Der foreligger mange endnu uudnyttede muligheder, når det kommer til at anvende og analysere det efterhånden vildtvoksende materiale, som Utopias mange skiftende deltagere har skabt, og som på sin vis udgør en art arkiv over samtidens grønne bestræbelser i en by som København. Spørgsmålet er her som nævnt især, hvordan og hvorvidt Utopia kan realiseres *som* af fagfæller og andre anerkendt forskning ud over og hinsides eksperimentets prøvende liv i universitetets mistbænk.

Vores erfaringer tilsiger, at en yderligere realisering hurtigt kan løbe ind i vanskeligheder på et universitet under forandring. Selv om feltarbejdet er kort for den enkelte, kræver vores tilgang til det kollektive feltarbejde i stor skala tid og rum til i fællesskab at forfølge nye og uforudsete relationer, hvis det for alvor skal etableres som genre. Det kræver tillige, at vi (og andre) yderligere udforsker og demonstrerer de „økologiske“ kvaliteter af en ny og anderledes læring og viden, som vi her har hævdet, at tilgangen rummer. Det betyder blandt andet, at vi i den nærmeste fremtid vil tilstræbe at bruge Utopia som springbræt til faglige analy-

ser og publicering også på internationalt videnskabeligt niveau. Men det betyder tillige, at vi i bredere forstand håber at fortsætte undersøgelserne af de nye muligheder og faldgruber, der opstår, når vi i den utopiske genres ånd insisterer på de spejlinger, overdrivelser og fremmedgørelser, som måske vil tillade os at projicere vores fag og vores universitet anderledes ind i en anden fremtid.

Note

Projektet Utopia er støttet af midler fra Studenterrådets Jubilæumsfond ved Københavns Universitet til Etnografisk Eksploratorium ved Institut for Antropologi og Forskningskollektivet ved Sociologisk Institut. Det er desuden støttet af midler fra KU-2016-uddannelsessatsningen „Genveje til undervisningsbaseret forskning“. Flere generationer af studerende fra antropologi og sociologi har taget aktivt del i projektet, for mange til at nævne her, men alle væsentlige, for at projektet er ført videre med engagement. Særlig tak lyder for indledende idéudvikling og organisation til Sofie Nielsen og Bjarke Brix Bertelsen og for inspiration til arbejdet med Ladegaards Å til Sofie Isager Ahl og forskningspraktikanterne forår 2016: Frederikke Nayberg, Rikke Kvist Wulff, Amanda Lauritsen, Anna Frohn Pedersen og Asmus Haastrup. Også en særlig tak til studielederne Helle Bundgaard og Charlotte Baarts samt til underviserne på Antropologi 1 & 2 efteråret 2014 og foråret 2015, Peter Henriques, Niels Kudahl, Mads Sandberg og Trine Sørensen, samt hele årgang 2014 på Institut for Antropologi. En særlig tak også til Bjarke Oxlund, Tine Damsholt og Hanne Nexø Jensen for støtte og kommentarer undervejs.

Litteratur

Artikler om Utopia

<http://mereimellem.dk/profil/utopia-gruppen/>.

Back, Les & Nimal Puwar

2012 A Manifesto for Live Methods. Provocations and Capacities. *The Sociological Review* 60(S1):6-17.

Bateson, Gregory

1972 Steps to an Ecology of Mind. San Francisco: Chandler Publishers Co.

Berkes, Fikret

1993 Traditional Ecological Knowledge in Perspective. In: J.T. Inglis (ed.): *Traditional Ecological Knowledge. Concepts and Cases*. International Program on Traditional Knowledge and International Development Research Center. Pp. 1-9. Ottawa: Canadian Museum of Nature.

Blok, Anders, Martin Skrydstrup & Ayo Wahlberg

2012 KOVIKO – et nyt bud på „undervisningsbaseret forskning“ i et tværfagligt digitalt lærings- og forskningsfællesskab? *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift* 7(13): 120-30.

Bundgaard, Helle & Cecilie Rubow

2016 From Rite of Passage to a Mentored Educational Activity. *Fieldwork for Master's Students of Anthropology. Learning and Teaching* 9(3):22-41

Chang, Hasok

2005 Turning an Undergraduate Class into a Professional Research Community. *Teaching in Higher Education* 10(3):387-94.

- Choy, Timothy, Lieba Faier, Michael J. Hathaway, Miyako Inoue, Shiho Satsuka & Anna Tsing
2009 A New Form of Collaboration in Cultural Anthropology. *Matsutake Worlds*.
American Ethnologist 36(2):380-403.
- Crapanzano, Vincent
1977 On the Writing of Ethnography. *Dialectical Anthropology* 2(1-4):69-73.
- Ernst, Wolfgang
2013 *Digital Memory and The Archive*. Minneapolis & London: University of
Minnesota Press.
- Foucault, Michel
1986 Of Other Spaces. *Utopias and Heterotopias*. *Diacritics* 16:22-27.
- Gunn, Wendy, Ton Otto & Rachel Charlotte Smith (eds)
2013 *Design Anthropology. Theory and Practice*. London & New York: Bloomsbury.
- Hansen, Kasper Møller
2006 Undervisningsbaseret forskning. *Arbejdsrapport 2006/9*. København: Institut for
Statskundskab.
- Haraway, Donna J.
2016 *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*. Durham & London:
Duke University Press.
- Hastrup, Kirsten (red.)
2003 *Ind i verden. En grundbog i antropologisk metode*. København: Hans Reitzels
Forlag.
- Healey, Mick & Alan Jenkins
2009 *Developing Undergraduate Research and Inquiry*. Heslington: The Higher
Education Academy.
- Jackson, Jean
1990 "I Am a Fieldnote". *Fieldnotes as a Symbol of Professional Identity*. In: R. Sanjek
(ed.): *Fieldnotes. The Makings of Anthropology*. Ithaca & London: Cornell
University Press.
- Korsby, Trine Mygind & Anthony Stavrianakis
2016 *Moments in Collaboration. Experiments in Concept Work*. *Ethnos*. Tilgængelig
online: DOI: 10.1080/00141844.2015.1137606.
- Lave, Jean & Étienne Wenger
1991 *Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge
University Press.
- Levitas, Ruth
2013 *Utopia as Method. The Imaginary Reconstitution of Society*. London: Palgrave
Macmillan.
- Malinowski, Bronislaw
1922 *Argonauts of the Western Pacific. An Account of Native Enterprise and Adventure
in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*. London: Routledge.
- Miyazaki, Hirokazu
2006 *Economy of Dreams. Hope in Global Capitalism and Its Critiques*, *Cultural
Anthropology* 21(2):147-72.

- Munk, Anders, Tomasso Venturini & Axel Meunier
2017 Data Sprints. A Collaborative Format in Digital Controversy Mapping. In: D. Ribes & J. Vertesi (eds): Digital STS. A Handbook and Fieldguide. Princeton: Princeton University Press.
- Murthy, Dhiray
2013 Ethnographic Research 2.0. The Potentialities of Emergent Digital Technologies for Qualitative Organizational Research. *Journal of Organizational Ethnography* 2(1):23-36.
- Okely, Judith
2012 *Anthropological Practice. Fieldwork and the Ethnographic Method*. London: Berg.
- Sanjek, Roger
1990 *Fieldnotes and Others*. In: R. Sanjek (ed.): *Fieldnotes. The Makings of Anthropology*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Sargisson, Lucy
2012 *Fool's Gold. Utopianism in the Twenty-First Century*. Hampshire: Palgrave MacMillan.
- Star, Susan Leigh
1995 Introduction. In: S.L. Star (ed.): *Ecologies of Knowledge. Work and Politics in Science and Technology*. Pp. 1-35. Albany, NY: State University of New York Press.
- Suvin, Darko
1973 *Defining the Literary Genre of Utopia. Some Historical Semantics, some Genology, a Proposal and a plea*. *Studies in the Literary Imagination* 6(2):121-45.
- Trouillot, Michel-Rolph
1991 *Anthropology as Metaphor. The Savage's Legacy and the Postmodern World*. *Review* 14(1):29-54.
- Universitetsloven
www.retsinformation.dk
- Utopia
2016 *At drømme København*. Online: Turbulens.dk.
- Wells, H.G.
1905 *A Modern Utopia*. London: Chapman and Hall.
- Young, Michael W.
2004 *Malinowski. Odyssey of an Anthropologist. 1884-1920*. New Haven: Yale University Press.
- Zeitlyn, David
2000 *Archiving Anthropology*. *Forum: Qualitative Social Research* (1), 3, Art. 17.